

Jedním z nejméně chápaných rysů kultury strachu je významný vliv morálních nejistot, pokud jde o reakce společnosti na hrozby. I když se pro charakterizaci toho, jak komunity „přehnaně reagují“ na hrozby, často používá termín *morální panika*, jen málokdo se pokouší vysvětlit, co je na těchto reakcích morálního. Často je slovo „morální“ použito nesprávně pro zdůraznění iracionálního nebo pověrečného rysu dané reakce. Tento termín se často používá k označení toho, že nějaká konkrétní reakce by se neměla brát vážně.²⁶³ Asociace morálky s předsudkem, iracionalitou nebo falešným svědomím vede k tomu, že se nedaří brát vážně morální rozměr strachu.

Zkušenost ukazuje, že panice dává charakter morálního to, že se zrodila z pocitu, že je ohrožen morální řád. Morální řád se vztahuje na hluboké struktury morálního života, jejichž prostřednictvím si lidé a jejich komunity vysvětlují svou situaci. Ukazuje „latentní a typicky nevyřčené rámce autority, teleologie, antropologie a narativy, které definují smysluplný řád a kontinuitu v kultuře“.²⁶⁴ Paniku činí morální to, že narušuje síť, skrze kterou jednotlivci a komunity rozumí své zkušenosti, nebo slouží k jejímu objasnění.

Původně se v každodenním jazyce termín morální panika pojil s úzkostmi, které souvisely s nejistotami ohledně hodnot, konkrétně hodnot náboženských. Poprvé byl tento termín v anglickém jazykovém prostředí (nalezené prostřednictvím Google Ngram) použit v *The Quarterly Christian Spectator* v roce 1830,²⁶⁵ a sice pro zdůraznění náboženského zmatku

263 Tento bod je in Rowe, D., *The Concept of the Moral Panic: An Historico-Sociological Positioning, Moral Panics, the Media and the Law in Early Modern England*, Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009, s. 23.

264 Dill, J., Hunter, J. D., *Education and the Culture Wars*, in S. Hitlin a S. Vaisey (eds), *Handbook of the Sociology of Morality*, New York: Springer, 2010, s. 288.

265 Anonym, *Review of Cox's Sermon on Regeneration, The Quarterly Christian Spectator*, 1830, sv. 2, New Haven: A. H. Maltby, s. 350. Moje chronologie historických referencí vychází z hledání v databázi Google Ngram pro termín „morální panika“. Kde to bylo možné, nahlédl jsem do textů.

a dezorientace jednotlivce. Význam sdělovaný „morální panikou“ byl analogický významu „morální paralýzy“. O rok později *The Biblical Repertory and Theological Review* použila tento termín podobně ve vztahu k náboženské zkušenosti, která paralyzuje „duši“ tím, že „ji prorazí morální panikou“.²⁶⁶ V těchto publikacích, jakož i v dalších, byl tento termín použit ke zdůraznění morálních nejistot, co se týče vztahu člověka k Bohu a náboženství, a s tím spojeného pozdvižení, které slouží jako katalyzátor pro reakci podobnou panice.

V roce 1906 biskup anglikánské církve Mandell Creighton charakterizoval zoufalství a pochybnosti o biblické postavě jako morální paniku. „Pak si uvědomil, že převažující skepticismus je skutečně morální panikou a musí být takto vnímán,“ uvedl. Jinde napsal, že „skutečně existovala morální a náboženská panika, která zachvátila mnoho dobře smýšlejících lidí tím, že měla velkou sílu a nabízela zoufalé rady“. Creighton podrobně probral fungování této paniky a její ničivý dopad na významový systém u jednotlivce, což, jak tvrdí, jsou „výsledky náhlého poplachu ve vnějším okolním životě“. Argumentoval, že vnitřně jsou takové reakce zvláště ničivé pro ty, kdo „nemají žádné moudřejší impulzy, po nichž by mohli sáhnout“. Oproti tomu „ti, kteří mají morální nebo intelektuální impulzy, na něž se mohou spolehnout“, úspěšně obnoví svou duševní rovnováhu a uvědomí si, že „nebezpečí už nehrozí tak bezprostředně, jako tomu bylo na začátku“.²⁶⁷ Pro Creightona spočívala schopnost minimalizovat ničivé důsledky toho, že nás ovládnou panice podobné impulzy, v moudrosti a charakteru.

Creighton byl přesvědčen, „že morální paniky nejsou vzácné“, protože „náboženské problémy nikdy nezmizely a dál tíží srdce lidí“.²⁶⁸ Pro Creightona panika, která je morální, nerozlučně souvisí s úzkostmi a strachem vyvolanými krizí víry, která děsí křesťanství v moderní éře. Jiní užívali tento termín způsobem, který se soustřeďoval na reakce a pohnutky motivované silným morálním citěním. Důkazy, které předložil svědek před Královskou komisí pro obchod s lihovinami v Kanadě v roce 1895, znamenaly, že „prohibice byla vykonávána jakousi vlnou morální paniky“. V reakci na tento důkaz se jeden člen komise dotázal: „Rozumíte tedy, že prohibice skutečně představuje něco jako morální citění?“ Svědek nabídl

266 *The Biblical Repertory and Theological Review*, vydali Russell a Martien, Philadelphia, s. 519.

267 Creighton, M., *The Heritage of the Spirit and Other Sermons*, Londýn: S. C. Brown and Lanham and Company Limited, 1905, s. 149–151. Dostupné online https://archive.org/stream/heritagespiritooocreigoog/heritagespiritooocreigoog_djvu.txt. (Z 19. dubna 2014.)

268 Tamtéž, s. 154.

odpověď „nepochybně“.²⁶⁹ Právě v této výměně názorů ohledně vztahu mezi morálním cítěním a morální panikou ve spojitosti s hnutím za abstinenci vidíme pravděpodobně první pokus o vyrovnání se s fenoménem, o kterém se ve 20. století bude mluvit jako o morální panice.

Pokus zachytit vztah mezi morálním nepokojem a „vlnou morální paniky“ je důležitý, protože dovoluje, aby tato zkušenost byla chápána spíše jako vyjádření ohrožení hodnot a významu než jako přímá reakce na konkrétní vnímaný problém. Historické studie vztahu mezi sociální úzkostí ohledně hrozeb uvádějí, že jeho intenzita je nepřímou úměrnou autoritě převažujícího významového systému: „systém pravidel, zásad a tvrzení, která jsou vnímána jako daná“.²⁷⁰

Historicky představovalo neznámo vždy dominantní téma v kulturách strachu různých společností. Slova, která se zpravidla pojí s neznámem – cizí, neznámé, tajné, záhadné, skryté, tajemné, temné, neviditelné –, vždycky podněcují obavu. V předchozí kapitole jsme zaznamenali, jak nejistota a neznámo získaly v současnosti nezávislou existenci. Tato verze neznáma nesdíluje ochotně svá tajemství vědeckému bádání; než aby neznámo čekalo, že bude objeveno nebo zmapováno, spíše jako by mělo svou vlastní moc.

Třebaže žijeme ve světě vědy, komentáře na toto téma popisují neznámo v jazyce, který označuje rádooby mystickou povahu. Dokonce i sekulární autoři a vědci se vyjadřují zmateně, když se zabývají hrozbami budoucnosti. Když posloucháme myšlenky Ulricha Becka o katastrofické hrozbě, jíž lidstvo čelí, téměř dojdeme k závěru, že tato rizika číhají v zahaleném paralelním vesmíru:

Viditelný svět musí být prozkoumán, relativizován a zhodnocen s ohledem na druhou realitu, která existuje jen v mysli a nenachází se ve světě... Za neškodným vnějším zdáním se skrývají nebezpečné, nepřátelské substance... Ti, kteří věci prostě používají, berou je tak, jak se jeví, kteří jen dýchají a jedí, aniž by zkoumali jejich toxickou realitu v pozadí, nejsou jen naivní, ale také nechápou rizika, která je ohrožují, a tím se nechráněně vystavují takovým nebezpečím... Všude se nám smějí škodliviny a toxiny a předvádějí své triky jako čerti ve středověku.²⁷¹

269 Viz *Royal Commission on the Liquor Traffic: Minutes of Evidence*, iv, část II, 1895, Queen's Printer: Ottawa, paragrafy 1734 5a, 1741 5a, 1741 6a, https://archive.org/stream/reportroyalcommoimclegoog/reportroyalcommoimclegoog_djvu.txt. (Z 21. dubna 2014).

270 Riezler, K., *The Social Psychology of Fear*, *The American Journal of Sociology*, 49 (6), 1944, s. 495.

271 Beck, U., *Risk Society: Towards a New Modernity*, Londýn: Sage Publications, 1992, s. 73.

Toxiny produkované vyspělým průmyslem jsou prezentovány nejen jako rizika: jako čerti ve středověku tvoří ztělesnění zla, z něž není úniku. Když Beck poukazuje na směřující se čerty, stěžuje si, že „lidé jsou s nimi téměř nevyhnutelně... spojeni“.

Historicky se jazyk zla zpravidla spojoval s hrozbami, které se vymykají schopnosti lidstva je pochopit. Porozumění není jen úspěchem vědy a poznání – je to výsledek schopnosti dávat význam problémům a hrozbám, jimž společnost čelí. V předchozí kapitole bylo uvedeno, že jedním z důvodů, proč je pro převažující kulturní scénář těžké dát význam neznámu, je skepticismus a absence důvěry, která obklopuje autoritu poznání. Poznání není jen napadeno; jeho moc osvětlit a vyřešit problémy lidstva je méně přesvědčivá než po většinu 20. století.

Podobné problémy ohrožují pozici morální autority. Stejně jako status poznání je i morální autorita napadána. Všeobecně se uznává, že nevládné konsenzus ohledně norem a hodnot, které by měly ovládat lidské chování a postoje k problémům, jimž společnost čelí. Nedostatek shody v této otázce má závažné důsledky pro to, jak společnosti interpretují hrozby, jimž čelí, a jak na ně reagují. Jednou z nejdůležitějších hnacích sil kultury strachu je absence shody a zřetelnosti, jak najít smysl hrozeb a jak na ně reagovat. Nejasnosti kolem toho, z jaké hrozby si dělat starosti, tento problém také zvětšují a propůjčují strachu svévolnou a čím dál spornější dynamiku.

Je těžké žít v nejistém světě. Strach z neznáma byl tradičně omezován významovým systémem, který dával lidem rady a ujištění. Díky významovým systémům rozvíjely komunity zvyky, praktiky a postoje, které se zabývaly neznámem. V současné době to někdy vypadá, že při absenci silného významového systému, který nabízí perspektivu pro ovládnutí strachu, se perspektivou stal strach jako takový.

Jak poznamenejme dále v diskusi o honu na čarodějnice v 15. století, v dobách morálního zmatku bylo komunitám zatěžko vyrovnat se s nejistotou. V dobách společenského chaosu lidé někdy zjišťovali, že jim jejich domněnky a konvence nedávají směr nebo nevysvětlují nepříjemnou situaci, jíž čelí. V takových situacích se strach může osvobodit od institucionální kontroly a vedení a získat nepředvídatelnou a neomezenou dynamiku. V této formě není strach ani zakořeněn v lidové kultuře, ani není řízen obecně přijímaným narativem významu. Když strach přijme morálně neomezenou formu, komunity v reakci na hrozby často hledají útočiště v jednoduchých černobílých odpovědích na svou svízelnou situaci. Stísněný pocit nejistoty může podpořit postoj „jistota za každou cenu“ a jedním z politováníhodných výsledků této situace je netolerance vůči těm, kteří zpochybňují dogma. Nedávný nový nástup strachu z heretika

a nepřátelství vůči skepticismu je příznačné pro problém, jaký naše kultura strachu má s tím, když chce s nejistotou bojovat kreativně.²⁷²

Absence konsenzu ve věci morálních otázek má závažné důsledky pro to, jak komunity interpretují hrozby, jimž čelí, a jak na ně reagují. *To je jedna z nejvýznamnějších hnacích sil kultury strachu.* Nejasnost v tom, s jakou hrozbou si dělat starosti, tento problém také posiluje a vedl k šarvátkám mezi konkurenčními zájmy a podnikateli se strachem, kteří vyznávají různé názory týkající se toho, jakými hrozbami by se společnost měla zabývat nejvíc. Na rozdíl od starého tvrzení, že strach lidí sjednocuje, v současném klimatu strach lidi čím dál víc rozděluje.

Tato kapitola zkoumá, jak se dnešní společnost snaží vysvětlit hrozby, jimž čelí, a význam neznámého. Argumentuje, že vzhledem k tomu, že převládající scénář nerozvinul adekvátní významový systém pro zpracování hrozby z neznáma, strach byl zbaven mnoha kulturních zdrojů, které ho mohou omezit nebo ho efektivně a racionálně zvládat. Když je strach zbaven významového systému, sám se stává perspektivou pro interpretování lidské zkušenosti.

Strach a morálka

Když máme strach, jedná se v podstatě o psychologickou reakci, již zprostředkovávají a regulují morální normy. Historicky tvořil strach základní prvek v rozvoji morální autority. Náboženství bylo vždycky protkáno radami, čeho se bát a čeho ne. Apely na sekulární strach týkající se zdraví, životního prostředí, jídla nebo terorismu tvoří tuto tradici a jsou také často sdělovány morálním tónem. Avšak při absenci hlavního narativu, který připojuje k neznámu a hrozbě, již představuje, sdílený význam, reakce lidí na hrozby nabyla čím dál zmatenějšího a nahodilejšího charakteru.

Podle historických norem má morální autorita v západní společnosti relativně slabé a stále diskutabilní postavení. Není překvapivé, že absence pevného konsenzu v morálních otázkách zbavuje lidi návodů, které potřebují, aby se mohli vypořádat s hrozbami. Proto se v současné éře strach jeví jako tolik proměnlivá a bezcílná aktivita. Vypadá to, jako by jedna hrozba vyvolávala další, jen aby protiřečila dalšímu, nově objevenému cíli strachu. Hrozivá tvrzení, která trvají na tom, že metla obezity je ještě větší hrozbou než terorismus, konkurují strašení o tom, jakou hrozbu představují stereotypy hubených modelek pro image těla u dospívajících dívek.

272 Viz má esej o herezi ve 21. století, <http://www.spiked-online.com/newsite/article/2792#.WhahIbSFii4> (Ze 4. září 2017.)

Mladí lidé si často mohou vybrat, zda se budou bát být tlustí, nebo zda budou úzkostliví kvůli hladovění, protože chtějí být štíhlí. Šíření protichůdných rad o zdraví, stravování, rodičovství, spotřebě alkoholu a přijímání rizika způsobuje, že reakce na strach je velice proměnlivá a nestabilní. V mnoha případech se strach odděluje od své původní obavy a snadno se připojí k úplně jinému problému.

Vypadá to, že narativy strachu se objevují zničehonic a mohou se upnout na lidské zkušenosti, které se považovaly za přirozené nebo rutinní rysy dětství nebo dospívání. Co se popisovalo jako hra dětí na „doktory a sestřičky“, se dnes líčí jako „sexuální zneužívání mezi vrstevníky“. Činnost, která byla až doposud vnímána jako neškodná, získává zlověstný a temný významový obsah. V Británii byly z mateřských škol a z prvních tříd základních škol vyloučeny čtyřleté děti kvůli svému údajně sexuálnímu nevhodnému chování. Až donedávna se strach ze zkoušek ve škole považoval za normální rys vzdělávání; v posledních desetiletích tato reakce na zkoušení byla nově označena jako psychologický syndrom a strach mající přímou vazbu na duševní zdraví a pohodu dětí se stal tématem permanentní debaty ve vzdělávání.

Taková rychle se měnící reakce na strach se často vyjadřuje pomocí moralizující rétoriky, která povyšuje relativně rutinní problémy na problém zla. Začíná fungovat nevědomý impulz, jenž se pokouší zvýšit morální sázky a z technických problémů obviňuje zlovolné síly. Ve Velké Británii bylo posledním vládám kladeno za vinu, že způsobují krizi duševního zdraví kvůli systému zkoušek, který zavedly ve školách.²⁷³ S každou zprávou o hrozbě stresu ze zkoušek se škála tohoto problému jeví jako širší a širší. V Británii sídlící charitativní spolek Childline informoval o tom, že v letech 2012–2014 vzrostlo o 200 % poradenství, které řeší stres ze zkoušek. Ve svém přehledu pro školní rok 2015–2016 tvrdili, že našli 11% nárůst strachu ze zkoušek a 12% nárůst problémů ve škole u dětí a mladých lidí.²⁷⁴

Testování dětí se často pranýřuje jako jemnější verze zločinu proti lidstvi. Britský bulvární tisk *Sun* zachytil ducha paniky, v němž se hrozba ze zkoušek veřejně diskutuje: „*KRIZE V NAŠICH TŘÍDÁCH. Spolu s jednou maminkou, která nám vyprávěla, jak stres ze zkoušek způsobuje u jejího čtrnáctiletého dítěte ZÁCHVATY PANIKY, odhalujeme život měnící kampaň, která nabývá podobu epidemie duševního zdraví v britských školách.*“²⁷⁵ Článek tvrdí, že „jsme se ocitli“ v kritickém bodě, a vyjadřuje přesvědčení,

273 <http://www.bbc.co.uk/news/education-33380155>. (Z 5. července 2017.)

274 <https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/annual-reports/childline-annual-review-2015-16.pdf>. (Ze 4. ledna 2017.)

275 Morgan Reardon, *The crisis in our classrooms*, *Sun*, 15. dubna 2017.

že očekávání akademického úspěchu nese odpovědnost za to, co se popisuje jako „epidemie duševního zdraví“.

Strach z toho, že školy a ambiciózní rodiče vystaví žáky „nemožnému tlaku“, se zpravidla vyjadřuje moralizujícím tónem. Jeden příklad tohoto trendu je historický jazyk, který obklopuje spor ohledně výuky čtení. Tato debata, která se týká kladů a záporů výuky čtení pomocí výslovnosti, se často vede v křížáckém duchu, který připomíná současnou verzi středověké náboženské války. Obě strany se navzájem obviňují, že používají metody výuky, které dětem způsobují vážné zdravotní problémy. Americký neurolog Steven Strauss píše o „toxicitě učení podle výslovnosti a o dalších vedlejších účincích“ a tvrdí, že učení podle výslovnosti odrazuje děti od čtení a způsobuje, že jsou „emocionálně poškozené“ a vystavené „všem druhům emocionálního a psychického strádání“.

Akademik z Durhamské univerzity Andrew Davis tvrdí, že předkládání umělého učení podle výslovnosti dětem, které už umějí číst, když nastoupí do školy, se rovná „téměř formě zneužívání“, v čemž zaznívá podobně moralistický přístup.²⁷⁶ Někteří přívrženci učení čtení podle výslovnosti také velice rádi zavrhnou pedagogiku svých oponentů jako nástroj zneužívání dětí. Ospravedlňují tak svá tvrzení, kdy zavrhnou pedagogiku „učení se celým slovům“, protože „zabíjí naděje a potenciál a duševní zdraví dětí, které jsou oběťmi epidemie neschopnosti číst“.²⁷⁷

Vzájemně neslučitelná rétorika strachu, která obklopuje debatu o tom, jak se mají děti učit číst, dokládá problém, který je mnohem zásadnější, než je jen otázka pedagogiky. Že obě strany interpretují chování druhé strany jako morální hazard s duševním zdravím dětí, odhaluje snadnost, s jakou se konflikty každodenního života vyjadřují slovníkem zla. Jedním důsledkem naší neklidné kultury strachu je její spontánní tendence proměňovat doposud nekomplikované problémy, jako je třeba obava ze zkoušek, ve vážné hrozby.

Někdy přemýšlení o nově moralizovaných hrozbách odhalí tendenci zastrčit hranici, která rozděluje vnímání a fantazii. Vezměte si nedávný objev hrozby takzvaného moderního otroctví. Během uplynulého desetiletí apely na strach z tohoto nově objeveného globálního nebezpečí nabýly na významu na obou stranách Atlantiku. Aktivisté trvají na tom, že tato celosvětová hrozba a zločin proti lidskosti je na vzestupu a představuje morální zlo srovnatelné s otroctvím v minulosti. Politici, a dokonce

²⁷⁶ Helen Ward, Imposing synthetic phonics „is almost abuse“ says academic, *The Times Educational Supplement*, 28. ledna 2014.

²⁷⁷ Viz <https://www.tes.com/news/school-news/breaking-views/phonics-v-whole-word-battle-has-always-been-about-politics-not>. (Ze 4. srpna 2017.)

i vlády, se svezli na módní vlně a zaměstnává je prosazování vzhledně vyhlížejících řešení a nových zákonů proti tomuto nedávno vzniklému zločinu.

Podle zpráv, které vydávají aktivisté, je globální rozsah moderního otroctví prostě nepopsatelný. Bývalý americký prezident Jimmy Carter doprovázel propagaci své knihy *A Call to Action: Women, Religion, Violence and Power* (Volání do boje: Ženy, náboženství, násilí a moc) dramatickým tvrzením, že otroctví je nejen „vážný problém v USA“, ale že je také „mnohem rozšířenější dnes, než byl v 18. a 19. století“.²⁷⁸ Podle Carterova světového názoru transatlantický obchod s otroky, který způsobil brutální zotročení dvanácti až patnácti milionů Afričanů, je jen méně rozšířenou verzí „moderní“ varianty z 21. století. Skutečnost, že Carterovy fantazijní dějiny otroctví nebyly podrobeny seriózní kritice ze strany komentátorů, slouží jako svědectví nadvlády *zeitgeistu*, který nově vymyšlené hrozby ochotně autorizuje legitimitou.

Abyste zdůraznil vážnost této hrozby, narativ strachu, který obklopuje mnoho nově vnímaných nebezpečí, spoléhá na jazyk neviditelnosti. Paradoxně v době, kdy argumentaci může ospravedlnit výlučně vědecký důkaz, jeho absence může také posloužit jako ospravedlnění právě proto, aby se vážnost hrozby zdůraznila. Carter a další aktivisté trvají na tom, že nemůžeme poznat plný rozsah nebezpečí, které představuje moderní otroctví. Stejně jako skryté toxiny „předvádějí své triky“ – viz diskuse výše – moderní otroctví zůstává pro oči skryté. Typicky se tvrdí, že jeho skryté oběti není vidět, a tudíž počet případů, které byly skutečně odhaleny, je jen „špičkou ledovce“.

V roce 2013, v průběhu parlamentní diskuse o nově schváleném zákonu o moderním otroctví, tehdejší ministryně vnitra Velké Británie Theresa Mayová potvrdila, že neví, zda existují důkazy pro její tvrzení, že zločin otroctví je na vzestupu. Poslanci parlamentu se zdráhali to po ní požadovat. Mnozí z nich se zapojili do spekulativní křížové výpravy šíření poplašných zpráv a oháněli se počtem 10 000 obětí, což byl jen odhad. V tomto melodramatu nese mnohem větší váhu to, co není vidět, než to, co může oko zachytit. Podle podpůrné kampaně s příhodným názvem *Nevidění* onen fakt, že moderní otroci nejsou vidět, jen posiluje jistotu aktivistů, že výskyt této hrozby je mnohem větší, než se původně obávali.²⁷⁹ Stejně jako v antice a ve středověku se neviditelné stává významným dějištěm, kde se velice dobře daří novému druhu zlých hrozb.

278 Viz <https://www.cnn.com/2014/09/26/president-carter-slavery-is-worse-now-than-in-1700s.html#>. (Z 5. června 2016.)

279 <https://www.unseen.org/> (Z 23. června 2017.)

Podle Jeffa Nesbita, bývalého ředitele komunikace v Bílém domě, „nikdo nezná čísla. To je na tom to děsivé!“²⁸⁰ Pravdou je, že „děsivá“ je na tom neznalost faktů u aktivistů. Nevědomost osvobozuje kampaň proti modernímu otroctví od toho, aby přijala odpovědnost za předložení důkazu. Kampaň za vyšší pravdu nepotřebuje, aby jí stála v cestě absence viditelných nebo hmatatelných faktů. Nesbit poznamenává: „Mohlo by jich být víc než kdykoli v dějinách lidstva. Mohlo by jich být méně (i když to je diskutabilní). Pravda je, že existují miliony těch, kteří se ocitli v pasti a jsou v podstatě bez jakékoli pomoci.“²⁸¹ Váhající poznámka „mohlo by jich být víc“ se téměř nepostřehnutelně mění v neochvějnou pravdu, že existují „miliony těch, kteří se ocitli v pasti“. Toto tvrzení vychází z přesvědčení, že záleží na tom, co nemůžete vidět nebo znát, spíše než na viditelných faktech. Jak Nesbit vysvětluje: „Neznáme počet obětí globálně; vymahatelnost práva neexistuje; a skryté populace mohou být tak velké, že to, co *skutečně* víme, je jen špičkou ledovce.“ Tak se jen jinak opakuje staré náboženské nabádání „Věř!“.

Moderní otroctví slouží jako víceúčelová složená kategorie, do níž lze vložit každý druh brutální a nepříjemné formy vykořisťování a praktiky utlačovatelské práce. Například levná práce ve vyspělé společnosti, zejména když se týká mladých lidí, se nyní často klasifikuje jako otroctví. Nepochybně mnoho lidí je nalákáno do práce v úděsných a degradujících podmínkách. Často kvůli odporným a násilným zaměstnavatelům mají pocit, že se ocitli v pasti. Takové vykořisťovatelské praktiky by měly být odsouzeny, neboť zneužívají chudé a bezmocné lidi. Ovšem tvrdé, a dokonce brutální pracovní podmínky nevytvářejí otroctví. V některých případech lidé, kteří pracují v těžkých podmínkách, protestují proti tomu, aby byli označováni jako otroci. V Cornwallu protestovalo více než sto dělníků na policejní stanici poté, co je policisté „vysvobodili“ z „údajně otrockých podmínek“.²⁸²

Termín „otroctví“ slouží jako rétorický nástroj pro podporu tvrzení, že „se něco musí udělat“ pro zlepšení situace. Jeden právník, který argumentoval v tomto duchu, obvinil britská imigrační zadržovací střediska z otroctví kvůli tomu, že zadržným vyplácejí jednu libru za hodinu namísto minimální mzdy. Toufique Hossain uvedl, že „jestli tohle není otroctví,

280 Jeff Nesbit, *Slavery Did Not End in the 19th Century*, 28. července 2015, <https://www.usnews.com/news/blogs/at-the-edge/2015/07/28/modern-slavery-no-one-knows-the-extent>. (Z 4. února 2016.)

281 Tamtéž.

282 „We're not slaves,“ more than 100 migrant workers say as they launch protest at arrest of farm bosses. <http://www.telegraph.co.uk/news/2018/02/09/not-slaves-100-migrant-workers-say-launch-protest-arrest-farm/>. (Z února 2018.)

pak už nevím, co jím je“.²⁸³ Někdo by ho měl seznámit s tím, jak vypadalo otroctví v 17., 18. a 19. století.

Kampaň proti modernímu otroctví představuje pokus přivlastnit si symbol zla a jeho prostřednictvím podnítit strach veřejnosti. Vzhledem k tomu, že termín „otroctví“ přináší silnou asociaci s lidským zlem, byl doslova ukraden, aby se upozornilo na záležitost, která s ním má jen málo společného. Bez morální gramatiky, která vyjadřuje ideje dobra a zla, má etické poučování často nucený a umělý charakter. V posledních letech se čím dál víc diskutuje o interpersonálních problémech a otázkách a používají se při tom senzacechtivé analogie s otroctvím.

Bývalá americká kandidátka na prezidentku Sarah Palinová argumentovala, že když si Amerika půjčuje peníze od Číny, je to jako otroctví, protože „budeme zavázáni cizímu pánovi“. Bývalý guvernér Arkansasu Mike Huckabee přijal podobnou rétoriku a chtěl rozohnit podporovatele protipotratového zákona v Texasu tvrzením, že potrat je jako otroctví. Bývalý nejvyšší postavený katolík Skotska, kardinál Keith O'Brien, zavrhl manželství mezi gayi jako „anomálii“, která se podobá otroctví a potratu.²⁸⁴ V minulosti mnozí američtí republikáni tvrdili, že jejich boj proti Obamacare ve 21. století je verzí boje proti otroctví z 19. století. Podobná tvrzení často slyšíme od aktivistů v boji proti změně klimatu: trvají na tom, že každý, kdo stojí proti nim, připomíná „majitele otroků z 19. století, který stál proti zrušení otroctví“.²⁸⁵ Nevhodné užití termínu „otroctví“ je zvlášť rozšířené v diskusích o údělu dělníků-migrantů, zejména žen, které do západních zemí přivezly organizované gangy.

Oportunistické znovobjevení otroctví jako současného problému patří ke snaze rozvíjet jazyk dobra a zla, který dokáže naplnit hrozby významem. Stejně jako holocaust i otroctví bylo vytrženo z tragického historického kontextu a transformováno do generické metafory zla. Neustále se vybírá pár příkladů jednoznačného zla – pedofilie, holocaust, znečištění ovzduší –, aby se posílilo poselství, že dané téma nepředstavuje jen fyzickou, ale také morální hrozbu. Stejně jako v minulosti musí projekt zajištění morálního řádu čerpat z neviděného a neviditelného teritoria neznáma, aby se evokovalo zlo démonické síly. Tato krajina neznáma, kterou v minulosti obýval Satan a jeho pomocníci, nadále nabízí úrodný terén pro prosperitu strachu.

283 Richard Ford a Phil Miller, Immigration centres accused of slavery over £1-an-hour pay, *The Times*, 8. ledna 2018.

284 O'Brien byl následně zdiskreditován a donucen k rezignaci jako arcibiskup, protože se zabýval sexuálními aktivitami s mladými duchovními.

285 http://www.theecologist.org/blogs_and_comments/commentators/other_comments/701072/climate_change_we_are_like_slaveowners.html. (Z 8. července 2013.)